

8. Саак А.Е., Якименко М.В. Менеджмент в індустрії гостинності (готелі та ресторани). СПб: ПИТЕР, 2007

УДК 336.72

**Савостьяненко Максим Володимирович,
с.н.с. відділу міжнародних фінансів
та фінансової безпеки ДННУ
«Академія фінансового управління»
savomax@ukr.net**

СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЄБРР У ФІНАНСОВОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ З УКРАЇНОЮ

Анотація. Сьогодні Україні вкрай важливо заручитися стабільною міжнародною довгостроковою підтримкою впроваджуваних реформ. Зважаючи на актуальну ситуацію, одними з найважливіших важливими партнерів України з активної зовнішньої фінансової, технічної і консультаційної підтримки як в державному так і в приватному секторі є міжнародні фінансові організації, зокрема ЄБРР.

На сьогодні Європейський банк реконструкції та розвитку є найбільшим інституціональним інвестором в Україні. Ключовою метою ЄБРР є сприяння переходу країн-членів Банку до відкритої ринкової економіки, розвитку приватної та підприємницької ініціативи, а також допомога у реалізації структурних і галузевих економічних реформ [1]. ЄБРР істотно впливає на рівень фінансової стабільності країн операції, виступаючи найбільшим інвестором в регіоні ЦСЄ. Механізм забезпечення фінансової стабільності ЄБРР реалізується за допомогою широкого набору інструментарію:

Інформаційно-аналітичний. Інформаційно-аналітична діяльність ЄБРР на сьогодні є потужним фактором впливу на формування спільної та національної фінансово-економічної політики країн регіону. Банк забезпечує вільний доступ до великих масивів статистичної інформації щодо показників розвитку країн регіону, що надає можливість країнам підвищити точність прогнозних оцінок щодо ризиків, загроз та перспектив розвитку фінансово-економічного сектору [2].

Найбільш впливовим інформаційно-аналітичним виданням ЄБРР є щоквартальний огляд «Регіональні економічні перспективи» (Regional Economic Prospects), присвячений аналізу макроекономічної ситуації в країнах операцій Банку. Експерти ЄБРР здійснюють аналіз внутрішніх та зовнішніх чинників впливу на економічне зростання країн; оцінка ризиків та загроз; прогнозування показників; формування рекомендацій країнам щодо можливих кроків для відновлення темпів економічного розвитку, усунення негативних явищ.

Консультаційна та технічна допомога для забезпечення технічного, економічного, фінансового, юридичного та екологічного обґрунтування проектів та програми, які кредитуються Банком. Для цього ЄБРР залучає на безоплатній основі кошти своїх акціонерів або донорів. Сьогодні ЄБРР реалізує в Україні широку програму консультаційної підтримки малого та середнього бізнесу. В рамках цієї програми українські підприємці можуть отримати рекомендації експертів щодо розробки стратегій розвитку, управління якістю, персоналом, поліпшення бізнес-процесів, маркетингової політики.

З 1996 року, від початку роботи в Україні, Банк надав можливість понад 603 підприємствам отримати доступ до консультування завдяки фінансуванню з боку Австрії, Канади, Данії, Європейського Союзу, Спеціального фонду акціонерів ЄБРР, Фінляндії, Німеччини, Греції, Італії, Японії, Люксембургу, Нідерландів, Норвегії, Швейцарії, Фонду співробітництва ЄБРР-Тайвань і Великобританії. Роботу з надання консультаційних послуг в Україні на сьогодні фінансує Європейський Союз, Спеціальний фонд акціонерів ЄБРР, Уряд Швеції та Уряд Сполучених Штатів Америки. [3].

Створена ЄБРР група підтримки малого бізнесу є каталізатором зростання для місцевої та регіональної економіки. Банк підтримує підприємців у багатьох галузях промисловості:

виробництві продуктів харчування і напоїв, гуртовій та роздрібній торгівлі, будівництві та машинобудуванні. Для отримання можливості участі підприємства повинні відповідати спеціальним критеріям ЄБРР, що включають річні обсяги обороту чи балансової вартості активів, формі власності підприємства, досвіду роботи на ринку, галузевої спрямованості, доброчесності тощо.

У 2015 р ЄБРР ввів для малого і середнього бізнесу дві нові ініціативи – підтримку в просуванні експорту в рамках створення ЗВТ між Україною та ЄС і підтримку жінок в бізнесі. ЄБРР виділив фінансування програми консультаційної підтримки малого та середнього бізнесу в Україні в розмірі 4,4 млн євро.

За ініціативи і підтримки ЄБРР в Україні нещодавно було створено правовий інститут захисту бізнесу. В травні 2014 року уряд України разом з ЄБРР підписав антикорупційну ініціативу, відповідно до якої в Україні впроваджується офіс бізнес-омбудсмена – постійно діючий консультативно-дорадчий орган при Кабміні. Основне його завдання – розгляд скарг бізнесу на дію чиновників, вироблення рекомендацій владі в сфері підприємництва [4].

Фінансування через посередників. Однією з ключових цілей ЄБРР є сприяння розвитку мікро-, малих і середніх підприємств (МСП), діяльність яких має вирішальне значення для формування приватного сектора. У зв'язку з цим МСП в усіх країнах операцій Банку через різних фінансових посередників можуть отримати доступ до фінансових коштів у вигляді інвестицій в акції та кредитів.

До числа цих посередників відносяться банки, в капіталі яких ЄБРР має частку участі або з якими він підписав угоду про кредитування, та інвестиційні або венчурні фонди, в які ЄБРР інвестував свої кошти. Крім того, ЄБРР може здійснювати пряме фінансування МСП та надавати їм допомогу, використовуючи цілий ряд інструментів позикового фінансування та інвестування в акціонерний капітал. Програми ЄБРР з кредитування малих та середніх підприємств (МСП) забезпечують підприємства недорогим фінансуванням [5].

За роки співробітництва Банк успішно реалізував в Україні багато проектів з підтримки мікро-, малого, та середнього підприємництва. Серед діючих сьогодні - ЄБРР спільно з Європейським Союзом у 2016 р. розпочав велику Програму прямої підтримки малих і середніх підприємств в країнах Глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі. Ця програма спрямована на підвищення конкурентоспроможності, поліпшення їх доступу до фінансування, відкриття нових можливостей для торгівлі, забезпечення дотримання нових стандартів харчової безпеки та якості, а також технічних стандартів і вимог до охорони навколишнього середовища.

Виділенням ресурсів для цього проекту ЄБРР і ЄС продовжують підтримку сільськогосподарської галузі в цілому, яка є одним з ключових чинників зростання української економіки, а також допомагають малому бізнесу в Україні скористатися новими можливостями, що створює ГВЗВТ. Програма фінансування МСП включає в себе як фінансування через комерційні банки шляхом надання цільових кредитних ліній і кредитних гарантій, так і пряме фінансування (надання прямих кредитів і участь в капіталі) МСП [6].

На сьогодні загальний портфель прямого фінансування МСП складає близько 15 проектів, з яких багато проектів в агросекторі. Така підтримка приватного сектору сьогодні безперечно є вкрай важливою в Україні. Хоча на МСП припадає тільки 15,0 % ВВП (порівняно з 47,0 % у Польщі та 40 % у Туреччині), цим компаніям складно знайти довгострокове фінансування. Стабільний розвиток малого та середнього підприємництва, підтриманий фінансовими ініціативами ЄБРР відіграє значну роль у забезпеченні загального рівня фінансової стабільності нашої країни.

Кредитні інструменти ЄБРР. Банк ефективно використовує широкий набір інструментів прямого фінансування проектів (кредитування, інвестиції в акціонерний капітал підприємств, гарантійний інструментарій). В Україні основна діяльність ЄБРР з реалізації інструментів прямого фінансування сконцентрована на розвитку кредитування приватного та державного сектора, а також на розвитку нових кредитних інструментів.

На сьогоднішній день ЄБРР інвестував в Україні у 369 проектів на загальну суму 11,948 млрд. євро. Поточний портфель проектів складає 4,343 млрд. євро. Поточний баланс портфелю за секторами виглядає так: 47 % інвестицій у приватний сектор, 53 % у державному секторі [7]. Серед основних пріоритетів – сільське господарство, логістичні проекти, енергозбереження. В державному секторі пріоритетом залишаються дорожнє будівництво, енергетика, газове господарство. Через спеціальний фонд державного бюджету на сьогодні реалізується фінансування за 7-ма проектами на загальну суму близько 1,6 млрд. євро. У 2016 р. запланована вибірка за цими проектами близько 4,3 млрд. грн. [8].

Умови і структура кредитування ЄБРР у приватному секторі є гнучкими і передбачають широкі можливості вибору на основі індивідуального підходу щодо валюти кредиту, процентних ставок, інших умов кредитування. ЄБРР може взяти на себе кредитний ризик повністю або частково синдикувати його на ринку.

В 2016 р. ЄБРР планував інвестувати в економіку України близько 1 млрд. євро. Проте, керівництво Банку заявило, що загальна сума інвестицій ЄБРР в Україну в 2016 р. скоротиться до 400 млн. євро. За 2014 і 2015 рік Україна отримала від ЄБРР сумарно 2,2 мільярда євро. Частково скорочення обсягів проектів в поточному році пов'язане з тим, що в 2015 р. банк відкрив велику поновлювану кредитну лінію для Нафтогазу. ЄБРР надав 300 млн. дол. США для закупівлі природного газу, тоді як в поточному році допомогу Нафтогазу надасть Світовий банк проектом на 500 млн. дол.

Кредитування ЄБРР у національній валюті та випуск облігацій МФО у національній валюті

Важливим поступом у розвитку співробітництва України з ЄБРР останніми роками стало отримання Банком можливості розширення кредитування українських позичальників у гривні. Так, Постановою НБУ № 172 від 17.05.2013 р. ЄБРР отримав змогу використовувати гривневі коррахунки для здійснення операцій за кредитними договорами з резидентами, отримання міжбанківських позик, операцій за міжнародними договорами, а також іноземного інвестування [9]. Крім того, постановою № 224 НБУ надав ЄБРР можливість відкривати рахунки у гривні в будь-яких банках країни, тоді як раніше він міг це робити виключно у Райффайзен Банку Аваль [10]. Обсяг гривневого фінансування, який готовий видати ЄБРР залежатиме від ринкового попиту і направлятись на кредитування малого бізнесу, енергозберігаючих, інфраструктурних та муніципальних проектів.

В жовтні 2013 р. набув чинності Закон № 400-VII «Про внесення змін до закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» (Про емісію облігацій міжнародних фінансових організацій), яким доповнено перелік емітентів міжнародними фінансовими організаціями, а перелік емісійних цінних паперів – облігаціями МФО. Таким чином ЄБРР отримав можливість суттєво розширити кредитування в гривні, оскільки випуск облігацій в національних валютах є одним з найпоширеніших способів залучення фінансування для кредитування в національних валютах.

Згідно Закону, введено нову статтю, що регулює процедуру здійснення емісії та розміщення міжнародними фінансовими організаціями своїх облігацій. Передбачено, що уряд за погодженням з Нацбанком надаватиме МФО дозволи на здійснення емісії облігацій їх на території України і буде встановлювати граничні обсяги суми випуску таких облігацій. Залучені від такої емісії облігації МФО кошти передбачено для кредитування в гривні реального сектору економіки або впровадження довгострокових інвестиційних проектів його розвитку [11].

Основними ризиками запровадження облігацій МФО називається зниження конкурентних переваг Мінфіна та Нацбанка на ринку залучення ресурсів у зв'язку із появою потужного конкурента. Разом із тим обсяги випуску облігацій за розміром та структурою портфеля МФО мінімізують відповідні ризики. Враховуючи позитивний міжнародний досвід, гривневі облігації МФО можуть стати дієвим інструментом залучення капіталу на внутрішньому ринку в Україні.

Література

1. Угода про заснування ЄБРР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу. http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_062
2. EBRD: Forecasts, Macro data, Transition indicators [Електронний ресурс]. – Режим доступу. <http://www.ebrd.com/what-we-do/economic-research-and-data/data/forecasts-macro-data-transition-indicators.html>
3. EBRD In Ukraine helps small and medium-sized businesses grow, succeed. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ebrd.com/work-with-us/advice-for-small-businesses/ukraine.html>
4. Постанова Кабінету міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 691. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/691-2014-%D0%BF>
5. ЕБРР. Финансирование проектов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.ebrd.com/cs/Satellite?c=Content&cid=1395238518149&pagename=EBRD-RU%2FContent%2FContentLayout>
6. Как получить кредит от ЕБРР. Программа финансирования МСП. [Електронний ресурс]. – Режим доступу. <http://agrostory.com/info-centre/market-news/how-to-get-a-loan-from-the-ebrd-the-program-of-financing-of-smes/>
7. ЕБРР в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.ebrd.com/ukraine.html>
8. Додаток № 9 до Закону України про Державний бюджет на 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/file/text/48/f451445n174.zip>
9. Постанова Національного банку України № 172 від 17 травня 2013 р. «Про затвердження Змін до Положення про відкриття та функціонування кореспондентських рахунків банків – резидентів та нерезидентів в іноземній валюті та кореспондентських рахунків банків-нерезидентів у гривнях» [Електронний ресурс]. – Режим доступу. <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document.jsessionid=533D35CB711E3F3019A5DF3D2FF82975?id=2263193>
10. Постанова Національного банку України № 224 від 13 червня 2013 р. «Про визнання такою, що втратила чинність, постанова Правління Національного банку України від 28 лютого 2009 року № 100. [Електронний ресурс]. – Режим доступу. <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document.jsessionid=533D35CB711E3F3019A5DF3D2FF82975?id=2263194>
11. Закон № 400-VII "Про внесення змін до закону України "Про цінні папери та фондовий ринок" (Про емісію облігацій міжнародних фінансових організацій). [Електронний ресурс]. – Режим доступу. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/400-18>

УДК 336.1:

Свідерська Інна Миколаївна

к.е.н., доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

sviderska@ukr.net

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Розглянуто основні проблеми фінансового регулювання комунальних підприємств з точки зору соціальної складової та ефективності діяльності підприємств. Запропоновано перехід до стимулюючого регулювання тарифів підприємств галузі.

Вступ. У 2015 році 5,5 млн. українців звернулися за отриманням субсидій, в 2016 році їх кількість зросла до 7 млн. осіб. Прогнозні дані на 2017 рік становлять 70-80 млрд. грн. витрат бюджету на фінансування субсидій. Середній розмір субсидій домогосподарства для компенсації витрат на оплату житлово-комунальних послуг у лютому 2016 року становив